

OLIV TA'LIMDA FLIPPED CLASSROOM (TESKARI SINIF) TEKNOLOGIYASINI QO'LLASH

Magistr: Jalolova Shukrona Jamshid qizi

Farg'ona davlat universiteti, Pedagogika nazariyasi va tarixi mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

shbasirjonova@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada oliy ta'lim tizimida flipped classroom (teskari sinf) texnologiyasini qo'llashning nazariy asoslari, pedagogik imkoniyatlari hamda ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida ushbu texnologiyaning mazmuni, uni tashkil etish tamoyillari va talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirishdagi roli o'rganildi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, flipped classroom modeli talabalarning o'quv jarayonidagi faolligini oshiradi, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi hamda o'qituvchi va talaba o'rtasidagi samarali pedagogik hamkorlikni ta'minlaydi.

Kalit so'zlar: flipped classroom, teskari sinf, innovatsion pedagogika, oliy ta'lim, interaktiv metodlar, mustaqil ta'lim.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются теоретические основы применения технологии flipped classroom (перевернутый класс) в системе высшего образования. Анализируется её роль в повышении эффективности образовательного процесса, а также влияние на развитие самостоятельного обучения студентов. Результаты исследования показывают, что использование данной технологии способствует развитию критического мышления и повышает активность студентов в процессе обучения.

Ключевые слова: перевернутый класс, flipped classroom, высшее образование, инновационные образовательные технологии.

ABSTRACT

This article examines the theoretical foundations of the flipped classroom technology in higher education. The study analyzes its role in improving learning effectiveness and enhancing student engagement. The flipped classroom model encourages students to study theoretical materials independently outside the classroom, while in-class time is devoted to discussion, problem-solving, and practical activities. The results indicate that this approach significantly improves students' critical thinking skills and promotes active learning.

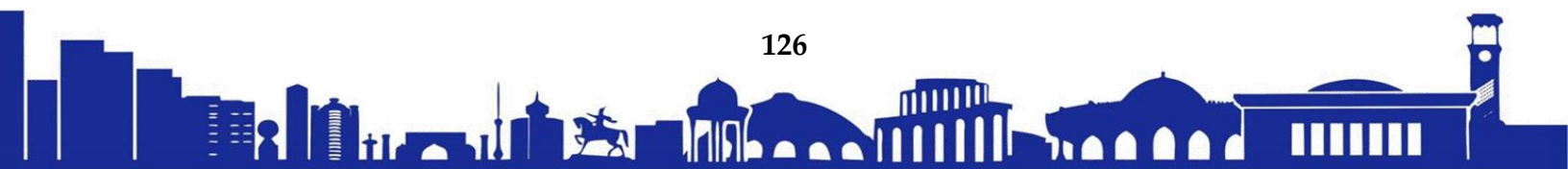
Keywords: flipped classroom, higher education, innovative teaching technologies, interactive learning.

KIRISH

Zamonaviy globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida oliy ta'lim tizimi nafaqat bilim berish, balki shaxsni kompleks rivojlantirishga yo'naltirilgan tizim sifatida qayta shakllanmoqda. Bugungi kunda ta'limdan faqat nazariy bilim emas, balki tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish, kommunikativ kompetensiyalar va moslashuvchanlik talab qilinmoqda. Shu bois, an'anaviy o'qituvchi markazli model zamonaviy ehtiyojlarga to'liq javob bera olmayapti.

An'anaviy ta'limda bilimlar asosan auditoriya sharoitida beriladi va talabalar ularni passiv tarzda qabul qiladi. Bu esa ularning bilishga bo'lgan ichki motivatsiyasini pasaytiradi hamda bilimni chuqur o'zlashtirishga to'sqinlik qiladi. Zamonaviy pedagogika esa bilimni faol o'zlashtirishni talab qiladi, bunda talaba o'quv jarayonining markaziga qo'yiladi va u bilimni mustaqil ravishda kashf etadi [1, 67].

Shu nuqtai nazardan, flipped classroom texnologiyasi zamonaviy ta'lim paradigmasining muhim elementi sifatida qaraladi. Ushbu modelda o'qitish jarayoni

“teskari” tarzda tashkil etiladi: nazariy materiallar auditoriyadan tashqarida o‘zlashtiriladi, auditoriya vaqti esa muhokama, tahlil va amaliy faoliyatga yo‘naltiriladi. Bu esa dars vaqtining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Flipped classroom modeli ilk bor Bergmann va Sams tomonidan ishlab chiqilgan bo‘lib, ular o‘quvchilarning darsga tayyor holda kelishini ta‘minlash orqali o‘qitish samaradorligini oshirish mumkinligini ilmiy-amaliy jihatdan asoslab berganlar [2, 34]. Bugungi kunda ushbu model ko‘plab rivojlangan mamlakatlarda oliy ta‘lim tizimining ajralmas qismiga aylangan.

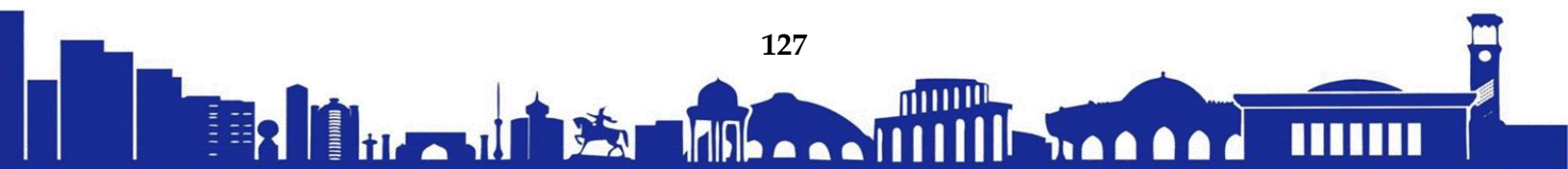
Mazkur maqolaning asosiy maqsadi flipped classroom texnologiyasining oliy ta‘limdagi samaradorligini chuqur ilmiy tahlil qilish va uning pedagogik imkoniyatlarini aniqlashdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Flipped classroom texnologiyasining nazariy asoslari konstruktivistik ta‘lim nazariyasiga borib taqaladi. Konstruktivizmga ko‘ra, bilim shaxs tomonidan faol ravishda quriladi va bu jarayon ijtimoiy hamkorlik orqali samaraliroq kechadi. Piaget o‘z tadqiqotlarida bilimni passiv qabul qilish emas, balki faol qurish jarayoni sifatida talqin qiladi [3, 92].

Bates zamonaviy raqamli ta‘lim muhitida flipped classroom modelining o‘rni alohida ekanligini ta‘kidlab, ushbu model talabalarni mustaqil o‘rganishga undashini va o‘quv jarayonini individuallashtirish imkonini berishini qayd etadi [4, 102]. Uning fikricha, flipped classroom modeli blended learning tizimining samarali komponenti hisoblanadi.

Bishop va Verleger flipped classroomni ikki asosiy komponentga ajratadi: individual o‘rganish (pre-class learning) va interaktiv sinf faoliyati (in-class activity). Ularning tadqiqotlariga ko‘ra, aynan shu ikki bosqichning uyg‘unligi yuqori ta‘lim natijalarini ta‘minlaydi [5, 18].

Lage va Platt flipped classroom modelini differensial ta'lim vositasi sifatida baholab, uning har bir talabaning o'z o'rganish tezligi va uslubiga moslashish imkonini berishini ta'kidlaydi [6, 45]. Bu esa inklyuziv ta'lim tamoyillariga ham mos keladi.

Fulton flipped classroomning eng muhim jihatlaridan biri sifatida o'qituvchining rolidagi transformatsiyani ko'rsatadi. Ushbu modelda o'qituvchi bilim beruvchi emas, balki fasilitator, moderator va yo'naltiruvchi sifatida faoliyat yuritadi [7, 12].

Shunday qilib, ilmiy adabiyotlar flipped classroom texnologiyasining nafaqat metodik, balki psixologik va didaktik jihatdan ham samarali ekanligini tasdiqlaydi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda kompleks ilmiy yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi nazariy va empirik usullar uyg'unligiga asoslandi. Nazariy bosqichda ilmiy adabiyotlar tahlili, qiyosiy tahlil va umumlashtirish metodlari qo'llanildi. Bu orqali flipped classroom modelining nazariy asoslari aniqlab olindi.

Empirik bosqichda esa eksperimental tadqiqot o'tkazildi. Tadqiqotda jami 60 nafar talaba ishtirok etdi. Ular ikki guruhga ajratildi: nazorat guruhi (an'anaviy ta'lim) va tajriba guruhi (flipped classroom). Bu yondashuv model samaradorligini obyektiv baholash imkonini berdi.

Tajriba guruhi uchun flipped classroom modeli quyidagi bosqichlarda amalga oshirildi. Birinchi bosqichda o'qituvchi tomonidan video ma'ruzalar va elektron materiallar tayyorlandi. Ikkinchi bosqichda ushbu materiallar talabalarga oldindan taqdim etildi. Uchinchi bosqichda auditoriya mashg'ulotlari muhokama, debat va case-study shaklida tashkil etildi. To'rtinchi bosqichda esa refleksiya va baholash ishlari amalga oshirildi.

Ma'lumotlar test natijalari, kuzatuv va so'rovnomalar orqali yig'ildi. Bu esa tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta'minladi.

NATIJARAR

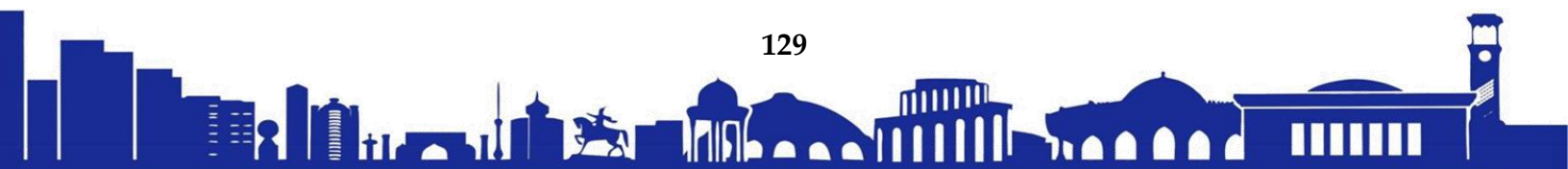
Tadqiqot natijalari flipped classroom texnologiyasining samaradorligini yaqqol namoyon etdi. Tajriba guruhidagi talabalar an'anaviy guruhga nisbatan yuqori natijalarni ko'rsatdi. Ayniqsa, ularning mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va o'z fikrini asoslab berish ko'nikmalari sezilarli darajada rivojlandi.

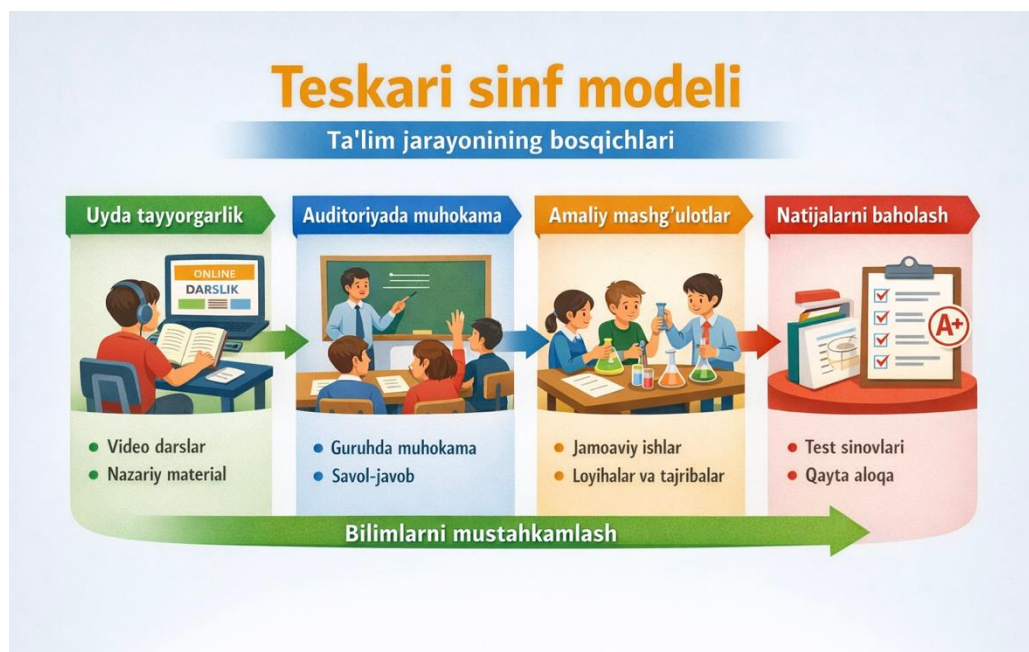
1-jadval

Ta'lim samaradorligining qiyosiy natijalari

Ko'rsatkich	An'anaviy	Flipped
Faollik	48%	87%
Mustaqil o'rganish	42%	82%
Tanqidiy fikrlash	38%	79%
O'zlashtirish	55%	90%

Natijalar shuni ko'rsatadiki, flipped classroom modeli talabalarning dars jarayonidagi ishtirokini faollashtiradi va bilimni chuqurroq o'zlashtirishga xizmat qiladi [8, 56]. Bundan tashqari, talabalar darsga oldindan tayyor holda kelgani sababli auditoriya vaqti samarali ishlatiladi.

1-rasm. Teskari sinf (Flipped Classroom) modelining bosqichlari

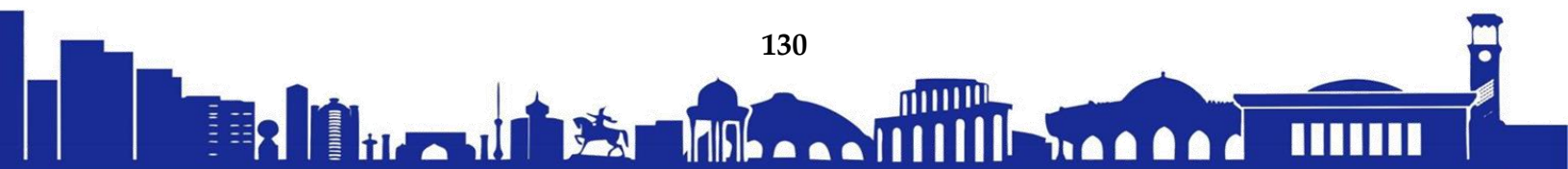
Mazkur rasmda flipped classroom modelining asosiy bosqichlari aks ettirilgan bo'lib, unda talabaning uyda mustaqil tayyorgarligi va auditoriyada faol ishtiroki o'quv jarayonining markaziy elementi sifatida namoyon bo'ladi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar flipped classroom texnologiyasining yuqori samaradorligini tasdiqlaydi va bu ilmiy adabiyotlarda keltirilgan nazariy qarashlar bilan mos keladi. Ushbu model talabaning passiv rolini faol ishtirokchiga aylantiradi, bu esa konstruktivistik ta'lim nazariyasining amaliy ifodasidir [9, 120].

Flipped classroom modeli talabalar o'rtasida hamkorlikni kuchaytiradi, bu esa ijtimoiy o'rganish nazariyasiga mos keladi. Talabalar muhokama jarayonida o'z bilimlarini baham ko'radi va yangi bilimlarni birgalikda shakllantiradi.

Shuningdek, ushbu model reflektiv fikrlashni rivojlantiradi, chunki talabalar o'z bilimlarini tahlil qiladi va baholaydi. Bu esa ularning metakognitiv ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Biroq, flipped classroomni joriy etishda ayrim muammolar

ham mavjud. Jumladan, texnologik infratuzilmaning yetarli emasligi, o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi va talabalar motivatsiyasi muhim omillar hisoblanadi. Shu sababli, ushbu modelni joriy etishda tizimli yondashuv talab etiladi

XULOSA

Mazkur tadqiqot doirasida flipped classroom texnologiyasining oliy ta'lim tizimidagi pedagogik imkoniyatlari tizimli ravishda tahlil qilindi va uning ta'lim jarayonini qayta tashkil etuvchi model ekanligi asoslab berildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ushbu yondashuv nafaqat o'qitish metodikasini o'zgartiradi, balki ta'limning mazmuniy va tashkiliy jihatlariga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ya'ni, flipped classroom modeli o'quv jarayonini passiv bilim qabul qilishdan faol bilim konstruksiyasiga o'tkazadi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, flipped classroom texnologiyasi o'quv faoliyatini ikki mustaqil, ammo o'zaro bog'liq bosqichga ajratish orqali ta'lim samaradorligini oshiradi. Birinchi bosqichda talabaning individual kognitiv faoliyati ustuvor bo'lsa, ikkinchi bosqichda ijtimoiy o'rganish mexanizmlari — hamkorlik, muhokama va refleksiya yetakchi rol o'ynaydi. Aynan shu ikki bosqichning uyg'unlashuvi bilimlarning chuqur va barqaror shakllanishiga olib keladi.

Shuningdek, flipped classroom modelining muhim natijalaridan biri sifatida talabalarda o'z-o'zini boshqarish (self-regulated learning) ko'nikmalarining rivojlanishi kuzatildi. Talabalar o'quv materiallarini mustaqil o'zlashtirish jarayonida vaqtni rejalashtirish, maqsad qo'yish va natijalarni baholash kabi muhim akademik kompetensiyalarni egallaydi. Bu esa ularni nafaqat o'quv jarayonida, balki kelajakdagi professional faoliyatida ham muvaffaqiyatli bo'lishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot shuni ham ko'rsatdiki, flipped classroom texnologiyasining samaradorligi uni joriy etish sharoitlariga bevosita bog'liq. Xususan, raqamli infratuzilma darajasi, o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi va talabalar motivatsiyasi ushbu modelning natijadorligini belgilovchi asosiy omillar hisoblanadi. Shu sababli, ushbu texnologiyani joriy etishda uni faqat metod sifatida emas, balki kompleks pedagogik tizim sifatida ko'rib chiqish zarur.

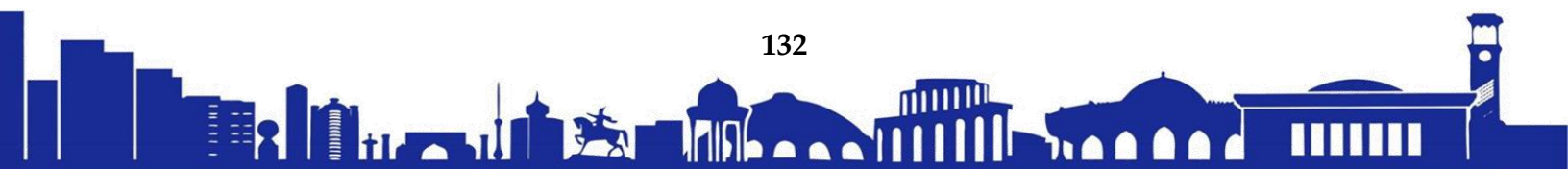
Mazkur tadqiqot asosida quyidagi ilmiy-amaliy xulosalarga kelish mumkin: birinchidan, flipped classroom modeli oliy ta'limda talabaga yo'naltirilgan yondashuvni samarali amalga oshirish imkonini beradi; ikkinchidan, u o'quv jarayonining sifatini oshirish orqali ta'lim natijalarini yaxshilaydi; uchinchidan, u zamonaviy raqamli ta'lim muhitiga mos keluvchi universal pedagogik model sifatida qaralishi mumkin.

Kelgusida ushbu yo'nalishda olib boriladigan tadqiqotlar flipped classroom texnologiyasining turli fanlar, ta'lim bosqichlari va madaniy kontekstlardagi samaradorligini o'rganishga qaratilishi maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, sun'iy intellekt va adaptiv ta'lim tizimlari bilan integratsiya qilish orqali ushbu modelning imkoniyatlarini yanada kengaytirish istiqbolli ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Umuman olganda, flipped classroom texnologiyasi oliy ta'lim tizimining innovatsion rivojlanishida muhim o'rin tutuvchi, moslashuvchan va samarali pedagogik model sifatida baholanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Piaget J. The Psychology of Intelligence. – London: Routledge, 2001. – 180 p.
2. Bergmann J., Sams A. Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day. – Washington: International Society for Technology in Education, 2012. – 120 p.
3. Piaget J. The Psychology of Intelligence. – London: Routledge, 2001. – 180 p.
4. Bates T. Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. – London: Routledge, 2019. – 420 p.
5. Bishop J., Verleger M. The Flipped Classroom: A Survey of the Research. – Atlanta: ASEE Conference Proceedings, 2013. – 80 p.
6. Lage M., Platt G. Inverting the Classroom: A Gateway to Creating an Inclusive Learning Environment. – Journal of Economic Education, 2000. – 150 p.
7. Fulton K. Upside Down and Inside Out: Flip Your Classroom to Improve Student Learning. – Washington: Learning & Leading with Technology, 2012. – 60 p.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 - 5.073 Volume-4, Issue-4

8. Bergmann J., Sams A. Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day. – Washington: ISTE, 2012. – 120 p.
9. Piaget J. The Psychology of Intelligence. – London: Routledge, 2001. – 180 p.